Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, 2016,51, (2) : 24 - 46
Third Sector Social Economic Review, 2016, 51, (2) : 24 - 46

Küresel Rekabet Ortamının Bankacılık Sistemine Yansıması: Yabancı Sermayeli Bankalar Ve Türk Bankacılık Sektörü[1]

The Reflection Of Global Competition On Turkish Banking System: Foreign Capital Banks And Turkish Banking Sector[1]

Selim DURAMAZ[2]

Geliş Tarihi:	05.05.2016	Kabul Tarihi:	20.10.2016

ÖZET

Finansal sektörde son yüzyılda yaşanan değişimden etkilenen en önemli kurumlar bankalar olmuşlardır. Klasik fonksiyonlarının yanında ürün ve hizmet çeşitliliğini arttıran bankalar açısından rekabet unsuru günümüzde ayakta kalabilmek noktasında olmazsa olmaz bir unsurdur.

Nitekim küresel düzeyde finans sektöründe yaşanan gelişmeler beraberinde uluslararası bankacılık faaliyetlerini arttırmış, yerli bankalar ulusal sermaye ile olduğu kadar uluslararası sermaye ile de rekabet etmek durumunda kalmıştır.

Bazı kesimlerce bankacılık sektöründeki ağırlığının eleştirildiği, bazı kesimlerce ise ülke ekonomisine katkı sağlaması ve rekabeti arttırması gibi nedenlerle sektörde olması gerektiği öngörülen yabancı sermayeli bankaların ülkemizdeki gelişiminin incelenmesi çalışmada

1) Bu makale III. Uluslararası Gençlerle 360 derece adlı kongrede sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

2) Arş.Gör.Dr, Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Bankacılık ve Finans Bölümü, Prof.Dr. İlhan VARANK Kampüsü, Manisa. selimduramaz@hotmail.com

Bu kapsamda öncelikle uluslararası bankacılık faaliyetleri, gelişimi, yabancı sermayeli bankaların ulusal pazara girmesinin olumsuz ve olumlu etkileri ile birlikte yabancı sermayeli bankalarızn Türkiye'de Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet'in ilanıyla beraber, özellikle 1980 sonrası dönemde gelişimi incelenmiştir.

Bununla birlikte özellikle önceki yıllarda kriz dönemlerinde ülkeden çıkan veya konjonktüre göre politikalarını ülke aleyhine değiştiren yabancı sermayeli bankaların 2008 küresel ekonomik krizindeki tutumlarının incelenmesi de çalışmanın diğer amaçlarından birisini taşımaktadır.

Çalışmada yine yabancı sermayeli bankaların mevduat, kredi vb. bazı göstergeleri incelenerek sektördeki diğer sermaye gruplarıyla karşılaştırılmıştır. Sektördeki ağırlığının gittikçe yüksek olduğuna yönelik gerçekleştirilen eleştirilere rağmen sektördeki oranı yüzde 15 dolaylarında olan yabancı bankalar, 2001 krizinin aksine 2008 krizinden sonra sektörde varlıklarını devam ettirmişlerdir.

Bununla birlikte Türk bankacılık sektöründeki etkin bir düzenleme ve denetleme mekanizmasının varlığı, sektördeki yabancı sermayeli bankaların ülke veya sektör aleyhine olabilecek faaliyetlerin ortaya çıkmaması konusunda bir güvence olarak karşımıza çıkan önemli bir noktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yabancı Sermayeli Bankalar, Türk Bankacılık Sektörü, Rekabet.*

Jel Kodları: *G21, D4.*

ABSTRACT

Banks have been the institutions affected the most by revolutions in the last century. Competition is one of the indispensable factors in order to survive for the banks providing new products and services along with the classical banking functions. So, with developments in the financial sector having increased at the global level, international banking activities have increased and domestic banks have been forced to compete with international capital as well as national capital. Some of the people criticize the foreign capital banks about their portions in national banking sector ,but others think that foreign capital banks increase the rivalry and they contribute to the economy of the country. Our study aims to investigate the development process of foreign capital banks in Turkey. So in this context, international banking activities and its evolution, positive and negative effects of foreign capital banks on national banking sectors, foreign capital banks before the period of Republic of Turkey and after the Republic period (especially after 1980's) are studied in article. However, in previous crisis periods, foreign capital banks moved out from the sector in general. So,the foreign capital banks attitudes during 2008 global economic crisis is another reason for this study. There is a comparison between deposit, loan etc. numbers in the foreign capital banks and other capital groups. Despite the criticism that foreign banks have a big amount of Turkish banking sector, foreign capital banks (they) hold around 15 percent in Turkish banking sector. Unlike 2001 crisis, they didn't leave the sector in the period of 2008. However, the presence of an effective regulatory and supervisory mechanisms in the Turkish banking sector is an important assurance point that prevents the activities of foreing capital banks that may have adverse effects on the the country or the sector itself.

Keywords: *Foreign Capital Banks, Turkish Banking Sector, Competition.*

Jel Codes: *G21, D4.*

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu İktisat Terimleri sözlüğünde "Herhangi bir etkinlik alanında ayrı ayrı kişi ya da gruplar arasında sürdürülen üstün olma mücadelesi" olarak ifade edilen rekabet kavramı, bankacılık sektöründe özellikle son dönemde artan oranlarda yaşanan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980'li yıllardan sonra teknolojik gelişmeler, bu gelişmelerle beraber bankalarda yeni ürün ve hizmetlerin müşterilere sunulur olması, bankaların başka ülkelerde de hizmet vermeye başlaması gibi faktörler çerçevesinde bankacılık sisteminde hem ülkemizde, hem de dünyada yoğun bir rekabet süreci içerisine girilmiştir.

Bir ülkede bankacılık sektöründe karlılık oranları ne kadar yüksekse yabancı bankalar açısından o ülkede faaliyet gösterme isteği de o kadar yüksek olmaktadır. Nitekim özellikle 2001 krizinden sonraki süreçte bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması, sektördeki karlılık oranlarının gittikçe artması gibi faktörler yabancı bankalar açısından Türk bankacılık sektörüne girmeyi cazip kılmıştır. Bu çerçevede de farklı birçok ülkede faaliyet gösteren ING Bank, HSBC Bank gibi bankalar Türk bankacılık sektörü içerisinde faaliyet göstermeye başlamışlardır.

Bu kapsamda çalışmada öncelikle bankacılık sektöründeki rekabet sürecinin gereklilikleri, rekabeti arttıran faktörler üzerinde durulmuştur. Devamında dünyadaki uluslararası bankacılık faaliyetleri incelenmiş, yabancı bankaların sektöre girişi, bu sürecin artıları ve eksileri ele alınmıştır. Son bölümde ise yabancı bankaların Türk bankacılık sektöründeki varlıkları, sektöre giriş yöntemleri incelenerek yabancı bankaların özellikle 2001 krizi sonrasında ve 2008 kriz süreci sonrasında sektördeki durumları karşılaştırılmıştır.

I. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE REKABET VE TÜRKİYE

Günümüzde rekabet faktörü, tüm kurumların iç içe olduğu, olumlu ve/veya olumsuz sonuçları ile kurumun içinde bulunduğu sektörü ve kurumu ciddi olarak etkileyen bir unsur haline gelmiştir (Yağcılar, 2011). Yine finansal ve reel sektörde yaşanan önemli gelişmeler ve küresel şartlar çerçevesinde, piyasalarda hem bankalar, hem de diğer kurumlar açısından rekabet kavramı vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Ekonominin ana aktörlerinden olan bankalar da, hem piyasada faaliyetlerini devam ettirebilmek, hem de rakiplerinden daha önde olabilmek açısından sürekli bir rekabet içinde olması gereken ve bu çerçevede geleceğe yönelik güçlü stratejiler belirlemesi gereken kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Gök ve Özdemir, 2011, s.43).

Ekonomideki diğer birimlerde olduğu üzere bankalar açısından rekabet unsurunun nedenlerinden belki de en önemlilerinden birisi karlılık unsurudur. Bankaların hem rekabet, hem de piyasadaki çevresel şartların değişimleri sonucunda karlılığında önemli azalmalar meydana gelebilmektedir. Nitekim bankalar bu söz konusu durumda karlılıklarındaki azalmaya karşı etkin pozisyonlar alarak, faaliyetlerine devam edebilmek için etkin bir faaliyet planı içinde bulunmaları gerekmektedir. Bankaların ekonomide kaynak dağılımını belirlemeleri ve aynı zamanda finansal aracılık faaliyetini gerçekleştirmeleri nedeniyle etkin bir şekilde çalışmaları, diğer tüm sektörlerin gelecekleri açısından da büyük bir önem ifade etmektedir (Yaşa, 2008, s.10). Nitekim günümüzde bankalar, eskiye göre, klasik fonksiyonları olan mevduat toplayarak kredi kullandırma işlevleriyle birlikte farklı birçok bankacılık hizmetlerini gerçekleştirmesi, bankaları daha geniş bir fonksiyonel yapı içerisine sokmuştur. Bununla birlikte sektördeki küresel sermaye ile beraber artan rekabet, bankalarla birlikte tüm finansal kuruluşları daha yenilikçi olma, daha az işlem maliyeti ile daha çok kar sağlama noktasında motive etmektedir (Samırkaş vd., 2014, s.119).

Bununla beraber rekabet bankacılık sektöründe hem vazgeçilmez,

hem de teşvik edilmesi gerektiğine inanılan bir durumdur. Nitekim rekabetçi bir yapıdaki bankacılık sektöründe "kredi faizlerinin düşmesi, mevduat faizlerinin yükselmesi" arzu edilir. Bu durumun gerçekleşmesi beraberinde hem bankalarda toplanan mevduatın artmasını, hem de krediye olan talebi arttırır. Böylelikle, bu asli görevini etkin ve kusursuz olarak yerine getiren bankalar tasarrufları üretime ve yatırıma kanalize ederek hem ülkede, hem de sektörde ekonomik büyüme artışını ve refah artışını destekler. Aksi olduğu durumda ise, rekabetin az olduğu yoğunlaşmış piyasalarda bankaların gizli anlaşmalarla aralarında fiyat ayarlamalarına giderler ve böylelikle kar marjlarını yükseltmeye çalışırlar; böyle bir durumun varlığında ise ülkede ekonomik ve sosyal refah kayıpları gerçekleşir. Yine, rekabet ortamıyla birlikte bankaların müşteri ihtiyaç ve beklentilerine daha çok odaklanmaları nedeniyle; sektördeki rekabet, aynı zamanda bankaların yeni hizmet ve ürün ortaya çıkarmadaki etkinliklerini de arttırmış olur. Bunun bir sonraki aşaması da kalitenin arttırılmasıdır; ki ürün ve hizmet çeşitliliklerini arttıran bankalar kalitelerini yükseltmeye zorlanırlar. Böylelikle de rekabet, finansal yeniliği ve gelişmeyi teşvik eden ve destekleyen bir işlev olarak da karşımıza çıkmaktadır (Yağcılar, 2011, s.160).

Gelişmiş veya gelişmekte olan ülke ayrımı olmaksızın, küresel bazda yaşanan gelişmeler özellikle uluslararası sermaye piyasaları aracılığıyla bankalar için bir rekabet baskısı ortaya çıkarmıştır. Bu noktada bankaları rekabet ortamı içine iten faktörler; küresel rekabet baskısı, farklı sektörlerin bankacılık sektörü üzerindeki baskısı, konvansiyonel hizmetlerin eskiye göre kar marjlarının azalması, ülke dışı faaliyetlerin karlılık ve diğer faktörler açısından daha cazip olması ve yine operasyonel maliyetlerin azaltılması amacıyla bankaları ölçek ekonomisi arayışına yönelmeleri gibi faktörler olmuştur (Türkiye Bankalar Birliği, 2005, ss.3-4).

Geçmişten günümüze bankacılık sektörü, Türkiye'de olduğu gibi diğer gelişmekte olan birçok ülke açısından finansal sektörün en önemli bileşenidir ve öyle de olmaya devam etmektedir. 1980'li yıllarla beraber Türkiye'nin serbest piyasa ekonomisine geçişi ekonomide

önemli değişiklikleri birlikte getirmiş, hem kurumsal, hem de hukuki açıdan Türk mali sisteminde liberalleşme ve rekabeti öngören önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Hem ekonomik, hem de farklı açılardan bu yenilenme süreci sonucu yaşanan olumlu gelişmeler bankacılık sektöründe de etkisini göstermiş, sektörde yeni bir sürece girilerek, daha rekabetçi bir ortamda bankaların çalışması noktasında gerekli imkanlar gerçekleşmiştir (Ata, 2009, s.109).

Ancak gerçekleştirilen düzenlemeler sektörün düzenli işlemesi noktasında tek başına yeterli olmamış, Türkiye'de 1990'ların sonlarında, 2000'lerin başında finans ve bankacılık krizleri yaşanmıştır. Bankacılık sektöründe rekabet ortamı içinde bankalarIN kaynaklarını en iyi şekilde kullanmaları ve krizlerin ortaya çıkardığı olumsuz süreçlerden etkilenmeyerek ayakta kalabilmeleri büyük önem kazanmıştır (Atan, 2003, s.72). Bununla birlikte özellikle 1980-2000 arası süreçte sektöre birçok yabancı banka girişi olmuş, yabancı bankaların sektöre dahil olması; ulusal bankacılık sisteminim gelişmesi ve aynı zamanda daha rekabetçi bir şekilde işlemesine katkı sağlamıştır (Ata, 2009, s.110).

II. ULUSLARARASI BANKACILIK FAALİYETLERİ

Toplumsal yapı içinde önemli roller üstlenen bankalar, birer işletme olarak ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişimlerinde de çok önemli bir yere sahiptirler. Nitekim bankacılık Orta Çağ'da İtalya'da daha çok sokaklarda, seyyar bir şekilde tezgahlar üstünde para değiş-tokuşu ile başlamış, zaman içinde dünya ticaret hacmindeki değişimin bir sonucu olarak, ulusal sınırları aşarak çok uluslu bankacılığın gittikçe arttığı günümüze dek hızlı bir süreci yaşamıştır (Topçu ve Güngören, 2012, s.430).

Bankaların sınır aşan bir pozisyonda faaliyetlerine devam etmesiyle, bankaların uluslararası faaliyetleri literatüre girmiş ve "çokuluslu (multinational) bankacılık ile uluslararası (international) bankacılık" terimleri literatürde sıkça birbirinin yerine kullanılır olmuştur. Dolayısıyla bu terimler açısından ayırt edici bir farklılık olmasa

da uluslararası bankacılık, çok uluslu bankacılığa göre hem geniş, hem de esnek bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre uluslararası bankacılık, "ülkede yerleşik olmayanlarla ulusal para biriminde geleneksel dış ticaret finansmanı yapmak ve ülkedeki yerleşiklerle veya yerleşik olmayanlarla yabancı para cinsinden mübadeleye girmek" şeklinde ifade edilmektedir. Çokuluslu bankacılık ise, "birden fazla ülkede şube veya bağlı ortaklıklara sahip olmak veya bunları kontrol etmek" ifadesiyle basit olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla çokuluslu bankacılıkta temel farklılık noktası olarak doğrudan yabancı yatırım unsuru aranmaktadır (Yayla vd., 2005, s.2).

Dünya genelinde bankacılığın uluslararası bir niteliğe bürünmesi süreç olarak üç farklı evrede genel olarak incelenebilmektedir. Bu noktada birinci dönem, I. Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadarki zaman dilimi, ikinci evre, hemen savaş sonrası yaşanan ekonomik buhran ve II. Dünya savaşı arası dönemi içeren, uluslararası bankacılık faaliyetlerinin yavaşlama dönemi olarak adlandırılabilecek süreç, üçüncü ve son dönem ise II. Dünya savaşından sonraki süreci içeren, özellikle 1960'lı yılları içeren dönemde etkisi daha çok ortaya çıkan, günümüze kadar tekonolojik gelişmeler ve finansal yeniliklerle zenginleşen, "de-regülasyonların", ulusal ve küresel nitelikli finansal krizlerin arttığı ve yeni uluslararası düzenlenmelerin yaşandığı ve halen devam etmekte olan süreci ifade etmektedir (Yayla vd., 2005, s.5).

Uluslararası bankacılık faaliyetleri üçüncü evre kapsamında ele alındığında ise, bankacılık faaliyetleri özellikle önceki yüzyılın ikinci yarısından itibaren "uluslararası ticaret akımlarının ve doğrudan yabancı yatırım faaliyetlerinin" genişlemesiyle uluslararası düzeyde önemli bir şekilde büyümüş ve artmıştır (TBB, 2005, s.3). Aynı zamanda küreselleşme sürecinin de etkisiyle tüm dünya genelinde ticari faaliyetlerle birlikte teknolojik alandaki gelişmeler, krizler sonrasında sektörlerin yeniden şekillendirilmesi, aynı zamanda tüm dünyada artan uluslararası ekonomik işbirlikleri gibi birçok faktör, uluslararası bankacılık faaliyetlerinin önemini arttırmıştır (Turan ve Kaya, 2014, s.40; TBB, 2005, s.3).

Tüm bu etkenlerle beraber uluslararası bankacılık faaliyetlerini arttıran diğer gelişmeler arasında düzenleme ve denetleme ortamlarının her ülkede farklı olması, ülkeler arasındaki vergilerin kapsamlarının farklı olması da yaklaşım farklılıkları gibi etkenler söz konusudur. Nitekim bankalar, gelirleri üzerindeki vergi yükünün daha az olmasını tercih ederek bankacılık faaliyetlerini başka ülkelere kaydırabilmekte ve dışarıya yönelebilmektedir (Yayla vd., 2005, s.24).

Uluslararası bankacılık faaliyetlerinin daha çok genişlemesindeki önemli aktörlerden bir diğeri de teknoloji unsurudur. Bankacılık faaliyetlerinde teknoloji araçlarının ve teknolojik yeniliklerin kullanılması bankalarda etkinliğin sağlanmasına, farklı işlemlerin ve daha geniş bir ölçekte yapılabilmesine, maliyetlerin azalmasına ve aynı zamanda da sonuç olarak uluslararasılaşmaya olanak sağlamaktadır. Bankacılık sektöründe teknolojinin yoğun olarak kullanılması, geleneksel bankacılık tanımlarına yeni roller yükleyip tanımların tamamıyla yeniden yapılanmasına sebep olup, bankacılık sektörüne yeni bir takım kazanımlar sağlamıştır. Teknoloji araçlarının bankacılık sektöründe uygulanabilirliği, hem Türkiye'de, hem de dünyada bu yöndeki bankacılık uygulamalarına bakıldığında "kredi kartları, ATM'ler, telefon bankacılığı, ev ve ofis bankacılığı, internet bankacılığı, ülke içi elektronik fon transferleri, SWIFT (Dünya Bankalararası Mali İletişim Kurumu), VOIP (İnterent Protokolü üzerinden iletişim)" gibi teknolojiler bankacılığın ülke içi ve ülke dışı uygulamalarında önemli bir yer edinmiştir (Işın, 2006, ss. 107-108).

III. YABANCI BANKALARIN SEKTÖRE GİRİŞİ ve ULUSAL BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ

Yabancı bankalar, farklı yöntemlerle ev sahibi ülkeye gelerek faaliyet gösterebilmekte ve örgütlenebilmektedirler. Bu şekiller; kuruluş izinlerinin alınmasından sonra yabancı banka kurulması, muhabir bankacılık faaliyetleri, temsilcilik açma, şube olarak faaliyete başlama, acenteler, bağlı ve/veya yan kuruluşlar, konsorsiyumlar, kıyı bankacılığı ve satın almalar olarak gerçekleşebilmektedir (Turan ve Kaya, 2014, s.40).

Yabancı sermayenin bankacılık sektörüne geliş nedenleri yabancı bankaya özgü nedenler ve ev sahibi ülkeden kaynaklı nedenler olmak üzere iki alt grupta toplanabilir (Akgüç, 2007, ss.14-15).

i. Yabancı Bankaya İlişkin Nedenler

• Karın ençoklanması, çoğunsanması (kar maksimizasyonu),

• Ölçek ekonomilerinin avantajlarından yararlanma,

• Gelişmiş piyasalarda müşteri profilinin değişmesi,

• Farklı finansal pazarlarda bulunarak riski daha geniş bir alana yaymak,

• Çok uluslu şirketlerin finans sektörüne yönelmeleri,

• Sınır ötesinde faaliyette bulunan müşterileri izleme, müşteri odaklı hareket etme stratejisi,

• Çok uluslu ortaklık yapısı kurarak, farklı deneyim, bilgi ve uzmanlıktan yararlanma.

ii. Gidilen Ülkeye Özgü Nedenler

• Ev sahibi ülkedeki kar marjı, kredi ve faiz oranlarının yüksekliği,

• Finansal pazarlardaki hızlı gelişme süreci ya da olası gelişme potansiyeli,

• Özelleştirmeden kaynaklanan sermaye kazancından yararlanma,

• Bankaların itibar değerinin (reputation value) ve/veya marka değerinin düşmüş olması,

• Kredi ve hisse senedi takası,

• Yabancı sermaye teşvikinden istifade etme.

Yabancı banka faaliyetlerinin ev sahibi ülkedeki bankacılık sektörü üzerinde farklı bazı mikro ve/veya makro ölçekli etkileri söz konusu olabilmektedir. Bu kapsamda literatür incelendiğinde yabancı girişinin sektördeki olası etkileri üzerinde farklı görüşler mevcuttur.

Temel etkiler olarak bakıldığında, yabancı bankaların ev sahibi ülkeye girişinin öncelikle ilgili ülkeye doğrudan yabancı sermaye girişini arttırdığı ve aynı zamanda sektörde verimliliği, finansal hizmet çeşitliliğini ve kaliteyi artırdığı ileri sürülmektedir. Bununla beraber, yabancı bankaların gelişmiş kredi değerlendirme ve istihbarat yöntemleri kullandıkları ve teknolojiden üst düzeyde yararlanarak ülkeye fayda sağladıkları yününde görüşler de söz konusudur.

Diğer yandan, yabancı finansal grupların ve bankaların kriz süreçlerinde iştiraki konumundaki ve beraber çalıştıkları bankalara sağladığı destekle prestij kaybını önledikleri, aynı zamanda yurtiçindeki tasarrufların ülke dışına kaçışına yardımcı olabildiklerine yönelik bazı hipotezler de söz konusudur.

Risk yönetimi ve kurumsal yönetişim açısından daha çok geliştikleri ve daha çok tecrübe ve donanıma sahip oldukları düşünülen yabancı bankaların bu alanlarda yerel bankalara örnek oldukları rol oynadıkları ve böylelikle ulusal bankaları olumlu olarak etkiledikleri yine ileri savunulan görüşlerden bir diğeridir. Bununla birlikte ev sahibi ülkedeki bankaları rekabete teşvik ederek maliyetleri azaltmaları yönünde de teşvik etmeleri, piyasa payını korumak için onları kalite geliştirmeye yöneltmelerine dair, görüşler, yabancı bankaların yerel bankacılık sistemine getirdiği diğer avantajlar olarak sayılabilmektedir (Yayla vd., 2005, s.i; Şanlı, 2006, s.7).

Buna karşın, yabancı bankaların yerel piyasadaki olası finansal kriz süreçlerinde ülkeyi terkettikleri, bir baskı grubu oluşturdukları ve böylelikle ülkedeki politikaları belirlenmesinde çıkar sağladıkları, ölçek avantajlarını kullanarak genel müşteri kitlesinden çok, daha kaliteli ve paralı müşterilere yöneldikleri, bu nedenle de ulusal ekonominin küçük ölçekli işletmelerine kredi açarak kaynak sağlamakta isteksiz davrandıkları, böylelikle de ekonomik istikrarı bozdukları, krizleri daha da derinleştirdikleri, para politikasının etkinliklerini azalttıklarına yönelik eleştiriler de mevcuttur.

Yine diğer bir eleştiri de yabancı bankaların güçlü oldukları ülkede devletin ve kurumsal otoritenin taleplerine karşı esnek davranmaları ve böylelikle de devletin kontrol mekanizmasını azalttıklarına yöneliktir (Yayla vd. 2005, s.i; Akgüç, 2007, s.16; Şanlı, 2006, s.8). Bununla birlikte gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda Claessens and Van Horen (2013) yabancı bankaların kriz dönemlerinde yerel bankalara göre piyasalara sunduğu kredi miktarını azalttığını saptamıştır. Nitekim bu noktada HSBC, Santander gibi uluslararası bankalara bakıldığında Arjantin bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalar ülkedeki kriz sürecinde mudilere ödeme yapmayarak bir anlamda kriz sürecinde kendilerini güvence altına almışlardır (Soyluoğlu, 2008, s.44). Yine Detragiache vd. (2006), yabancı bankaların az gelişmiş ülkelere girdiklerinde müşteri olarak normal ve gelir düzeyi düşük müşterilerden çok daha yüksek gelirlileri kendilerine çektiğini ve bu durumun da diğer müşterileri ve refah ortamını zedelediğini ifade etmiştir.

IV. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ve YABANCI BANKALAR

Dünya ticaret hacmindeki büyüme ve çeşitlenme yönlü gelişmeler, finans sektörünü de eşanlı büyütmüş, finans sektörünün içinde yer alan bankacılık sektörü de bu büyümeden payını alarak sınır ötesinde artan oranlarda faaliyet göstermeye başlamışlardır. Dolayısıyla bankalar, dünyada ticaretin finansmanından daha fazla pay alabilmek amacıyla daha önce yer almadıkları coğrafyalara farklı organizasyonel şekillerde faaliyet göstermek zorunda kalmışlardır (Yayla vd., 2005, s.22). Nitekim Türkiye'de de gerek Cumhuriyet öncesi dönemde, gerekse Cumhuriyet sonrası dönemde (özellikle 1980 sonrasında) Türk bankacılık sektörüne yabancı bankaların sürekli bir ilgisi olmuş, Türk bankacılık sektöründeki yerini almışlardır.

Cumhuriyet öncesi döneme bakıldığında, ülkede yabancı sermaye ile kurulan ilk banka Osmanlı Bankası olmuş ve hem bu banka, hem de İmparatorluğun yıkılmasına kadar kurulan diğer yabancı sermayeli bankaların ana faaliyet alanı Osmanlı Hazinesi'ne iç ve dış borç sağlamak çerçevesinde gerçekleşmiştir. Nitekim bu bankaların

temel işlevi ülkenin kalkınmasına fayda sağlamaktan çok, ülkenin bu borç trafiğinden ve döviz işlemlerinden yüksek spekülatif kazançlar sağlamak ve İmparatorlukta yatırım yapan yabancı sermaye kuruluşları fonlamak olmuştur (TBB, 2008, s.2).

Dolayısıyla Türk bankacılık sektörüne yabancı girişi bu noktada yeni bir durum değildir; ancak yabancı bankaların bu noktada ülkedeki payı uzun bir süre "sınırlı" kalmıştır. Bu anlamda 1980 öncesi dönemde ithal ikameciliğe dayanan, yerli mal ve hizmet üretiminin sıkı bir şekilde korunduğu bir süreçte yerli bankalar finansal piyasa içinde daha etkin bir rol oynarken yabancı bankaların girişi düşük düzeyde kalmıştır (Yayla vd., 2005, s.i). Yabancı bankaların ülkeye girişleri noktasında 1980 yılı bir dönüm noktası olmuştur.

Ülkemizde 1980 sonrasında uygulamaya başlanan liberal politikalarla beraber, yabancı sermaye akımlarını engellemeye yönelik kısıtlamalar terk edilmiş, aynı zamanda da yurtiçindeki finans sektörünün kapıları dış dünyaya açılmıştır. Nitekim 1980 sonrasında alınan kararlar doğrultusunda Türk ekonomisinde bankacılığın önemi artmış ve Türk bankacılık sektörüne, yabancı sermayeye sağlanan teşviklerle birlikte yabancı banka girişi hız kazanmıştır (Koyuncu ve Şahan, 2011, s.259). 1980 sonrası ülkedeki gelişmelerle birlikte dünyada da finans pazarlarının hızlı gelişimi de Türk bankacılık sektörü üzerinde etkisini göstermiştir.

Bu anlamda genel olarak "dünya finans pazarlarında liberal eğilimler, küreselleşme, kambiyo kontrollerinin kaldırılması, sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, dünya ticaretinin hızla artması, iletişim teknolojisinde gelişmeler" yabancı bankaların Türkiye'deki sayısının artmasına neden diğer gelişmeler arasında gösterilebilir (Akgüç, 2007, s.12).

Türkiye'de yabancı banka sayılarının artması, genel olarak şube açma yöntemiyle gerçekleştiği gibi, satın almalar yoluyla da

gerçekleşmiştir. 1980 sonrası dönemde, yabancı bankaların yerli sermayeli bankaların sermayelerinde pay sahibi olmak istemeleri, aynı zamanda yerli bankaların da yabancı ortak aramaları durumları söz konusu olmuştur. Diğer yandan, Türkiye'de pazarının konumu (Ortadoğu pazarlarına yakınlığı gibi), Türkiye'de yer alan çoğu uluslararası nitelikteki yabancı sermayeli şirketlerin olması ve yabancı bankaların bu kuruluşları finansal olarak destekleme isteği ve Türkiye'nin ilerleyen dönemdeki dış ticaret potansiyeli gibi diğer faktörler de 1980 sonrası yabancı bankaların Türkiye'de yer almak istemelerinin diğer nedenlerinden olmuştur (Soyluoğlu, 2008, s.31).

Yabancı bankaların sayısı bu gelişmelerle artmakla beraber, 1990'lı yıllar Türkiye ekonomisinde istikrarsızlıkların yüksek düzeyde yaşandığı bir dönem olmuştur.

Bu ortamda bankalar yüksek faiz oranıyla sürekli kamuyu fonlamış, özel sektörün krediye erişimi güçleşmiştir. Bu gelişmeler nedeniyle yaşanan tasarruf yatırım dengesizliği ve böyle bir süreç içinde birçok banka sistemden ayrılmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla bu çıkışlar "vade uyumsuzluğu, öz kaynak yetersizliği, donuk kredilerin büyüklüğü, tam rekabet şartlarını bozucu koşullar, açık pozisyonlar gibi yapısal sorunlarla birlikte yetersiz kurumsal yönetişimin ve eksik risk yönetimi uygulamaları" gibi farklı birçok nedenden kaynaklanmıştır. 1990-2001 arası dönem bu nedenle "Finansal İstikrarsızlık Dönemi" olarak adlandırılabilecekken, bu dönemde yabancı banka sayısı 2000 yılı itibarıyla 18'e, 2004 itibariyle 13'e gerilemiştir (Kesemen, 2009, ss. 112-113).

Tablo 1: Türk Bankacılık Sektörü 1960-2014
Banka Sayılarının Değişimi

Banka Sayısı

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2014
Mevduat Bankaları	**51**	**46**	**44**	**40**	**40**	**47**	**56**	**55**	**61**	**34**	**32**	**32**
Kamusal Sermayeli	14	12	12	12	12	12	8	5	4	3	3	3
Özel Sermayeli	20	23	22	23	24	20	25	32	28	17	11	10
Yabancı Sermayeli	5	5	5	5	4	15	23	18	18	13	17	19
Mahalli	12	6	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tas.Mevd.Sig.Fonu. Devr.	-	-	-	-	-	-	-	-	11	1	1	-
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	**0**	**2**	**2**	**2**	**3**	**3**	**10**	**13**	**18**	**13**	**13**	**13**
Katılım Bankaları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**4**	**4**	**4**
Toplam	**51**	**48**	**46**	**42**	**43**	**50**	**66**	**68**	**79**	**51**	**49**	**49**

Kaynak: TBB.

Ülkemizdeki yabancı sermayeli bankaların sayısı 2016 itibariyle 21'dir. Bunların 15'i Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar iken, 6'sı Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli bankalardır.

Ülkemizin kendine özgü bazı ekonomik özelliklerinin ve geleceğe yönelik potansiyeli dış dünya tarafından özellikle son on yılda daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda "makroekonomik dengelerin sağlam olarak kurulmasına yönelik uygulamalar, özel sektör öncülüğünde büyüme, kamu kesimi açığının azaltılması, enflasyonun düşmesi, dış ticaret hacminin artması, dinamik ve ehil işgücü yapısı ve kendine yeterli iç pazarı" gibi faktörler yabancı yatırımcıların ilgisini ve yatırımlarını gelişmekte olan Türkiye'ye yönlendirmiştir. Bu dönemde yabancı ülkelerin hem reel, hem de finansal sektöre (özellikle finansal sektöre daha çok olmak üzere) yoğun bir ilgisi söz konusu olmuştur (TBB, 2008, s.XI). Dolayısıyla 2001 yılından sonraki süreçte ise sektörde ortaya çıkan büyüme eğiliminin ve yabancıların sektöre olan ilgisinin makroekonomik göstergelerle birlikte diğer başlıca nedenleri arasında; piyasa beklentilerinin olumlu olması, TL

talebi, bankaların özkaynaklarındaki artış ve uluslararası piyasalardan borçlanma olanakları gibi diğer sebepler gelmektedir (İşeri ve Ulusan, 2007, s.131).

2000 ve 2001 krizlerinden sonra, Türkiye ekonomisinde Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (GEGP) ile birlikte ülkedeki enflasyon ve faiz oranlarının düşmesi ve istikrarlı bir seyir izlemesi, diğer yabancı yatırımcılarla birlikte yabancı sermayeli bankaların da Türk bankacılık sektörüne olan ilgisinin artmasına neden olmuştur.

2001 krizi sonraki dönemden sonra sektörde, yabancı sermaye ile gerçekleşen ilk satın alma Demirbank'ın HSBC tarafından satın alınmasıyla gerçekleşmiştir. Yine 2001 krizi ile TMSF'ye devirleri gerçekleşen Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Bank Kapital ve Ulusalbank olmak üzere 5 banka, Sümerbank'ın çatısı altında toplanmış ve bu Sümerbank da Oyak Bank tarafından satın alınmıştır. Bunun dışında Esbank, Etibank ve İnterbank olmak üzere 3 banka, Etibank çatısı altında birleştirilmiş, birleşen bu bankalar da Bayındırbank'a devredilmiştir.

Süreç içindeki diğer bir gelişme de Pamukbank'ın Halkbank ile birleştirilmesi olmuştur. Yine TMSF'ye devredilen Sitebank 2002'de Novabank'a satılmış olup, bu bankanın ünvanı önce Bank Europa olarak, daha sonra ise Millenium Bank olarak değiştirilerek yenilenmiştir. Sektödeki bir diğer banka Türk Dış Ticaret Bankası ise 2005 yılında Fortis Bank'a satılmıştır. Özel sermayeli bir banka olan Finansbank AŞ, TMSF'ye devredilmemesine rağmen 2006 yılında National Bank of Greece tarafından satın alınmıştır.

Denizbank'ın ise Ekim 2006'da % 75'i Dexia Partipication Belgiuque'e satılmış olup, Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası 2006 yılında Bank Hapoalim BM bankça satın alınmıştır. Ayrıca yatırım bankalarında TAT Yatırım Bankası'nın payının % 99'u 2006 yılında yabancı sermayeli bir kuruluş olan Merrill Lynch Europoean Azset Holding'ce satın alınmıştır. 2001 yılında Tekfen Yatırım Bankası ve

Bank Ekspres birleşmişler ve Tekfen Bank adı altında faaliyete devam etmişler,

2007 yılında ise Tekfen Bank, Eurobank EFG tarafından satın alınmıştır. 2007 yılının Haziran ayında ise dünyanın farklı ülkelerinde faaliyet gösteren Hollanda merkezli ING Bank ise daha önce TMSF'ye devredilen bankaları bünyesine alarak gelişen Oyakbank'ı satın almıştır. Bank Turanalem JSC, 2006 Aralık'ta, Şekerbank'ı satın almıştır. Süreç içinde Ocak 2007'de MNG Bank Arap Bank plc ve Bank Med ortaklığı tarafından satın alınmıştır. Bankanın yeni sermayedarları MNG Bank'ın ismi de Turkland Bank olarak değiştirilmiştir (Işıl, 2012, s.453).

Tablo 2: 31.12.2014 İtibariyle Bankacılık Sektörü Çalışan Sayısı

	SAYI			**ORAN**		
	Erkek	**Kadın**	**Toplam**	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**
Mevduat Bankaları	**94645**	**100718**	**195363**	**%96**	**%98**	**%97**
Kamusal Sermayeli Bankalar	*31065*	*24786*	*55851*	*%33*	*%24,5*	*%28,5*
Özel Sermayeli Bankalar	*43675*	*52164*	*95839*	*%46*	*%49*	*%49,3*
Yabancı Sermayeli Bankalar	*19761*	*23685*	*43446*	*%21*	*%23,5*	*%22,2*
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	**3629**	**1894**	**5523**	**%4**	**%2**	**%3**
SEKTÖR TOPLAMI	**98274**	**102612**	**200886**	**%100**	**%100**	**%100**

Kaynak: BDDK.

Bankacılık sektörü sağladığı işgücü ile istihdam piyasalarına da bu anlamda önemli bir katkı sunmaktadır. Sayı olarak bakıldığında bankacılık sektöründe çalışan sayısı 2015 itibariyle 200 binin üzerine

çıkmıştır. Türkiye'de istihdam açısından da büyük bir öneme sahip sektördeki işgücünün yarıya yakını özel sermayeli mevduat bankalarında istihdam edilmekte iken, bu rakamı yakın oranlarla kamusal sermayeli bankalar ve yabancı sermayeli bankalar izlemektedir. Yabancı sermayeli bankalar sektörde yüzde 23'e yaklaşan istihdam oranı ve 45 bine yaklaşan sektördeki çalışan sayısıyla sektördeki istihdamda önemli bir yere sahiptir.

Tablo 3: 31.12.2014 İtibariyle Grup ve Sektör Payları (%)

	GRUP PAYLARI			**SEKTÖR PAYLARI**		
	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Toplam Mevduat	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Toplam Mevduat
Mevduat Bankaları	**100**	**100**	**100**	**95,5**	**94,8**	**100**
Kamusal Sermayeli Bankalar	*31,1*	*30,4*	*33*	*29,7*	*28,8*	*33*
Özel Sermayeli Bankalar	*52,7*	*53,6*	*51,1*	*50,3*	*50,8*	*51,1*
Yabancı Sermayeli Bankalar	*16,1*	*16*	*15,9*	*15,4*	*15,2*	*15,9*
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	**100**	**100**	**-**	**4,5**	**5,2**	**-**

Kaynak: TBB

Yabancı sermayeli bankaların grup ve sektör paylarına bakıldığında da toplam aktif, toplam kredi ve toplam mevduat bazında kamusal ve özel sermayeli mevduat bankalarından sonra gelmektedirler. Her ne kadar bazı dönemlerde Türkiye'de yabancı sermayeli mevduat bankalarının sektördeki hakimiyetinin yüksek seviyelerde geçtiğine yönelik eleştiriler olsa da sektör payı olarak bakıldığında Türk bankacılık sektöründe yabancı sermayeli bankaların toplam aktif oranı % 15,4'tür.

Nitekim dünyada da yabancı sermayeli bankaların sektördeki paylarına bakıldığında; AB'nin gelişmekte olan ülkelerinde yabancı

bankaların sektör toplam sermayesi içindeki payının oranı yüzde 50'lerdedir. Çek Cumhuriyeti'nde yabancı bankaların sektördeki oranı yüzde 80, Macaristan'da yüzde 70, Polonya'da yüzde 60'ı geçmektedir. Latin Amerika ülkeleri açısından bakıldığında ise bankacılık sektöründeki yabancı sermaye oranı Arjantin'de yüzde 50, Brezilya'da ise yüzde 30 dolaylarındadır (TBB, 2005, s.4).

AB üyesi gelişmiş ülkelerde bankacılık sektöründe, AB ve diğer ülkelerden sektöre giren yabancı sermayeli bankaların sektördeki payı Avusturya'da yüzde 20, Danimarka'da yüzde 17, Fransa'da yüzde 19, Almanya'da yüzde 5, İtalya'da yüzde 8, Hollanda'da yüzde 11, İspanya'da yüzde 10, Yunanistan'da yüzde 20'dir. Bununla birlikte belirtilen bu oranların büyük sayılabilecek bir bölümü yine AB üyesi olan ülkelerden gelen bankalardandır. Dolayısıyla AB dışındaki ülkelerden AB ülkelerine giren yabancı sermayeli bankaların sayısı oldukça düşük orandadır (TBB, 2005, s.4). Görüldüğü üzere bankacılık piyasalarında sektördeki yabancılaşma sadece gelişmiş piyasalardan gelişmekte olan piyasalara doğru değildir, tersi bir durumda da sektöre girmeler olabilmektedir. Bu nedenle ABD ve AB'deki gelişmiş ülkelerin bankacılık sektörlerinde diğer ülkelerden karşılıklı olarak yabancı banka girişini görmek mümkündür (Yayla vd., 2005, s.21).

SONUÇ

Dünyada küreselleşmenin etkilerinin yaşandığı en etkili alanlardan biri de bankacılık sektör olmuştur. Özellikle 1980'lerden sonra hem Avrupa, hem de dünya genelinde serbestleşme eğilimlerinin etkileri bankacılık sektörünün sınırlarını da genişletmiş, çok uluslu bankalar dünya genelindeki faaliyetlerini arttırmaya ve şimdiye kadar hiç yer almadığı ülkelerde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu kapsamda yabancı bankaların yöneldiği ülkeler, faiz ve kur seviyelerindeki farklılıklardan önemli oranda kar elde etmek maksadıyla genelde gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkeler olmuştur.

Çalışmada ortaya konulduğu gibi yabancı sermayeli bankaların

bir ülkede ulusal bankacılık sektörüne dahil olmasının ilgili ülke ve bankacılık sektörü açısından farklı olumlu ve/veya olumsuz etkilerinin söz konusu olduğu tartışılmaktadır. Genel sürece bakıldığında ise tarihsel açıdan eğer bir ülkede herhangi bir ekonomik veya siyasi krizin olduğu durumlarda yabancı sermayeli bankalar farklı varyasyonlar uygulayarak ve kendi çıkarlarını gözeterek faaliyet gösterdiği ülkelerin çıkarları aleyhinde davranabilmektedir. Nitekim 2001 krizi içinde Türkiye'deki yabancı sermayeli bankalar bankalara göre kriz sürecinde yüksek likidite oranında kalarak diğer bankaları yüksek faiz oranlarıyla fonlayarak karlılıklarını arttırma yönüne gitmiştir. Yine farklı ülkelerde de benzer süreçler yaşanmış, HSBC, Santander gibi küresel bankalar Arjantin bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalar ülkedeki kriz sürecinde mudilere ödeme yapmamışlar, krizin olumsuz etkilerini kurumlarına yansıtmak istememişlerdir. Dünya genelinde birçok uluslararası bankanın kriz süreçlerinde ülkeyi terk etmesi, yabancı bankalara karşı hem Türkiye'de, hem de dünyada hassasiyetle yaklaşılmasında önemli bir etken olmuştur. Bununla birlikte Türkiye'de yabancı bankaların sektör içindeki ağırlığının % 15 dolaylarında olması diğer ülkelerle karşılaştırıldığında makul seviyelerde izlemektedir. Nitekim Türkiye gibi gelişmekte olan ülke kategorisindeki birçok ülkede bu oran Türkiye'den çok daha fazla oranlardadır.

Ancak bununla beraber ülkede bir kriz olmadığında, ekonomik açıdan genişleme süreci işlediğinde, makroekonomik göstergeler açısından bir sıkıntı olmadığında ise yabancı bankaları sektördeki varlığı (sektördeki payı çok aşırı olmadıkça) herhangi bir problem teşkil etmemektedir. Aksine yerel pazara yenilik kazandırma, rekabeti geliştirme, istihdam sağlama gibi olumlu etkileri sektörde görülebilmektedir. Nitekim Türkiye açısından 2001'den sonraki süreçte yabancı sermayeli bankaların ilgisi artmış, sektördeki mevcut bankaları satın alma yoluyla Türkiye pazarına dahil olmuşlardır.

Yabancı sermayeli bankalarla açısından akıllarda yaşanan soru işaretlerini ortadan kaldıracak unsurlar noktasında önerimiz bankacılık sektöründe sağlam temeller üzerine kurulan yasal düzenlemeler ve

etkin bir denetim mekanizmasının varlığının mutlaka gerekliliğidir. Böylelikle yabancı sermayeli bankaların ülke çıkarlarından farklı hareket etmesi noktasında yaşanabilecek bir sıkıntı önceden alınan önlemlerle yasal güvence altına alınacaktır. Aynı şekilde hem yerel, hem de küresel piyasaları ve bankacılık sektörünü yakından takip eden, sektördeki bankaları yerinde ve etkin bir şekilde işleyen bir denetim otoritesinin varlığı hem mudinin, hem bankanın, hem de ülkenin çıkarlarını koruyacaktır. Nitekim Türkiye açısından bakıldığında da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu sektöre duyulan güvenin mimarlarından olmuş, hem bankacılık sektörünün gelişimine hem de ülke ekonomisine dolaylı da olsa önemli katkı sağlayan bir kurum olarak üzerine düşen görevi en iyi bir şekilde ifa etmektedir.

KAYNAKÇA

Akgüç, Ö. (2007). "Türkiye'de Yabancı Bankalar", *Muhasebe ve Finansman Dergisi,* Sayı:36, ss.6-17.

Ata, H.A. (2009). "Banka Yabancılaşmasının Türkiye'deki Yerli ve Yabancı Bankalar Açısından Karşılaştırılması", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* Cilt: 23, Sayı: 4, ss.109-124.

Atan, M. (2003). "Türkiye Bankacılık Sektöründe Veri Zarflama Analizi İle Bilançoya Dayalı Mali Etkinlik ve Verimlilik Analizi", *Ekonomik Yaklaşım Dergisi,* Cilt: 48, Sayı: 14, ss. 71 - 86.

Claessens, S. and Van Horen, N. (2013). "Impact of Foreign Banks", *De Nederlandsche Bank Working Paper,* No: 370, Şubat, Amsterdam, Hollanda.

Detragiache, E., Tressel,T. and Gupta, P. (2006). "Foreign Banks in Poor Countries: Theory and Evidence", *IMF Working Paper,* January, WP/06/18.

Gök, A.C. ve Özdemir, A. (2011). "Lojistik Regresyon Analizi ile Banka Sektör Paylarının Tahminlenmesi", *İşletme Fakültesi Dergisi,* Cilt: 12, Sayı: 1, ss.43-51.

Işıl, G. (2012). "Banka Birleşmeleri", *Bankacılık Giriş ve İlkeleri,* Ed. Ferudun Kaya, Beta Yayınevi, İstanbul.

Işın, F.B. (2006). "Teknoloji Araçlarının Bankacılık Sektöründe Uygulanabilirliği ve Türkiye'deki Bu Doğrultudaki Bankacılık Uygulamalarının Değerlendirilmesi", *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi,* Cilt: 20, Sayı:2, ss.107-120.

İşeri, M. ve Ulusan, M. (2007) . "Ülkemiz Bankacılık Sektöründe Yabancıların Yeri", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 33, ss.131-138.

Kesemen, M. (2009). "Bankacılık Sektöründe Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Türkiye Örneği", Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Koyuncu, C. ve Şahan, D. (2011). "Türkiye'de Yabancı Bankaların Varlığının Yatırım ve GSMH Üzerindeki Etkisinin Analizi", *Dumlupınar Üniversitesi SBE Dergisi,* Sayı: 30, ss.259-270.

Samırkaş, M.C., Evci, S., Ergün, B. (2014). "Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri", *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 8, ss.117-134.

Soyluoğlu, R. (2008). "Türkiye'deki Yabancı Banka Girişleri ve Etkileri", Ankara Üniversitesi SBE Dönem Sonu Projesi, Ankara.

Şanlı, U. (2006). "Türkiye'de Banka Alan Yabancılar Nereye Koşuyor", 20 Kasım, Görüntülenme Tarihi: 08.01.2016, <http://www.aksiyon.com.tr/kapak/turkiyede-banka-alan-yabancilar-nereye-kosuyor_519674>.

Topçu, B. ve Güngören, M. (2012). "Finansal Sistem İçinde Uluslar arası Bankacılık ve Fonksiyonları", *Bankacılık Giriş ve İlkeleri,* Ed. Ferudun Kaya, Beta Yayınevi, İstanbul.

Turan, Z. ve Kaya, M. (2014). "Yabancı Sermayeli Bankaların Örgütlenme Şekilleri ve Ev Sahibi Ülkede Oluşturabilecekleri Avantajlar ile Dezavantajlar", *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi,* Cilt: 7, Sayı: 2, ss.39-49.

Türkiye Bankalar Birliği (2005). "Türkiye'de Yabancı Bankalar", *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 52, ss.3-9.

Türkiye Bankalar Birliği (2008). *50. Yılında TBB ve Türkiye'de*

Bankacılık Sistemi 1958-2007, TBB Yayın No: 262, İstanbul.

Yağcılar, G. G. (2011). *Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi,* BDDK Kitapları No:10, Ankara.

Yaşa, A. (2008). "Bankacılık Sektöründe Etkinlik ve Veri Zarflama Analizi Yöntemi ile Ölçülmesi", Ankara Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yayla, M., Kaya, Y.T., Ekmen, İ. (2005). *Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye,* BDDK Araştırma Dairesi Çalışma Raporları, No: 2005/6, Eylül, Ankara.